

XIII Konkurs Chemiczny dla Uczniów Szkół Średnich
Etap II

Zad. 1

Pewien młody naukowiec otrzymał 20,3 mg czystego izotopowo sześciowodnego chloranu(VII) iterbu(III) (zawierającego ^{171}Yb). Niestety, na skutek zbiegu okoliczności kolbka zawierająca upragniony produkt uległa zatopieniu w łaźni wodnej a ich zawartość, wymieszaniu. Eksperymentator podjął próbę odzyskania cennej substancji i po wielu dniach pracy, obejmujących kolejne wytrącania i chromatografie jonowymienne odzyskał 4,2 mg $^{171}\text{Yb}_2\text{O}_3$. Oblicz straty materialne laboratorium, wiedząc że 1 mg czystego iterbu-171 kosztuje 1500 \$.

Zad. 2

Zasoby paliw kopalnych, tak stałych, ciekłych jak i gazowych prędzej czy później ulegną wyczerpaniu, choć prognozy określające moment w którym to się stanie, są różne. Jednymi z możliwych do spożytkowania, choć nadal nie eksploatowanymi zasobami, są złoża tzw. klatratów metanu. Klatraty metanu to połączenia niekowalencyjne, złożone z cząsteczek metanu, otoczonych cząsteczkami wody. Cząsteczki wody tworzą, utrzymywaną dzięki międzycząsteczkowym wiązaniom wodorowym, klatkę z uwieczoną w środku molekułą CH_4 . Struktury takie tworzą się na dużych głębokościach w oceanach, w temperaturach około 0°C . Mają postać przypominająca lód. Przy ciśnieniu atmosferycznym rozkładają się powoli z wydzielaniem gazowego metanu. Rozkład ten następuje bardzo szybko po podgrzaniu albo wrzuceniu bryłki klatratu do wody. Szacowane zasoby metanu, zmagazynowanego w tej formie, wynoszą $3 \cdot 10^{18} \text{ m}^3$ (w warunkach normalnych). Oblicz, ile średnio cząsteczek wody przypada na cząsteczkę metanu, uwieczoną w klatracie, jeśli po wrzuceniu 2,0384 g tego połączenia do 115,8234 g wody wydzielilo się $443,9 \text{ cm}^3$ gazu (w temperaturze 40°C i ciśnieniu 100 kPa) a masa pozostałej w naczyniu wody wyniosła 117,5888 g. Zaniedbaj rozpuszczalność metanu w wodzie.

Zad. 3

Tlenek tytanu(IV) jest ważnym związkiem, stosowanym powszechnie jako pigment, wypełniacz w przemyśle tworzyw sztucznych i przemyśle gumowym, w produkcji farmaceutyków, kosmetyków i żywności, jako katalizator fotoutleniania zanieczyszczeń wody i powietrza oraz w wielu innych gałęziach przemysłu. Znanych i stosowanych jest wiele technologii jego otrzymywania, w zależności od przeznaczenia finalnego produktu. Do otrzymywania tego związku warunkach laboratoryjnych najczęściej stosowana jest hydroliza chlorku tytanu(IV). W celu zsyntezowania próbki tlenku tytanu(IV) do 1 dm^3 wody dodano 11 cm^3 czystego chlorku tytanu(IV), o gęstości $1,73 \text{ g}\cdot\text{cm}^{-3}$. Oblicz, jaką objętość roztworu wodorotlenku sodu o stężeniu $1 \text{ mol}\cdot\text{dm}^{-3}$ należy dodać do tak otrzymanej mieszaniny, aby osiągnąć $\text{pH} = 9$, przy którym uzyskuje się najwyższą czystość i wydajność produktu. Zaniedbaj kontrakcję objętości.

Zad. 4

Wraz ze wzrostem osiągow produktow przemyslu motoryzacyjnego, intensywny rozwój obejmowal takze szereg urzadzen majacych na celu poprawienie bezpieczenstwa

użytkowników samochodów. Jednym z takich rozwiązań jest tak zwana poduszka gazowa. W trakcie wypadku układ elektroniczny zapoczątkowuje rozkład termiczny substancji, w wyniku którego uwalniana się duża ilość produktów gazowych. Przez szereg lat, jako źródło gazu, stosowano azydek sodu (NaN_3), rozkładający się z wydzieleniem azotu i sodu. Oblicz, jaka jest stała szybkości rozkładu azydku w pewnej temperaturze, jeśli z tabletki tego związku o masie 130 g, w czasie 25 ms, wydzieliło się 57 dm^3 azotu (warunki normalne). Proces rozkładu NaN_3 przebiega zgodnie z kinetyką reakcji I rzędu, podobnie jak rozpad promieniotwórczy.

Zad. 5

W roku 1925 Emilio Segre z próbki molibdenu-95, napromieniowywanego w cyklotronie za pomocą strumienia deuteronów (jąder deuteru) wyizolował nowy pierwiastek (X). Jaki był to pierwiastek, jeśli w reakcji ${}^{95}\text{Mo}$ z jądrem deuteru nie powstają inne produkty (zapisz równanie reakcji). Pierwiastek X tworzy jednoprotonowy kwas, w którym występuje na +7 stopniu utlenienia. Sól zawierająca anion tego kwasu i jony srebra(I) jest bardzo słabo rozpuszczalna w wodzie. Oblicz, jakie musi być minimalne stężenie powyższego kwasu, aby nastąpiło wytrącenie soli srebrowej po dodaniu do 1 dm^3 roztworu zawierającego pierwiastek X, 2 cm^3 roztworu azotan(V) srebra o stężeniu $1 \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$, jeśli iloczyn rozpuszczalności tej soli wynosi $2 \cdot 10^{-6}$.

Zad. 6

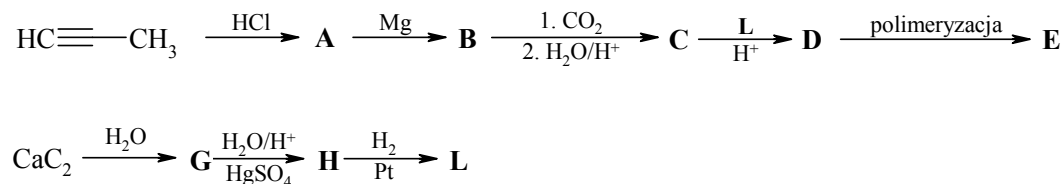
Związki siarki, obecne w gazach odlotowych powstających w procesach technologicznych cechują się znaczną szkodliwością dla środowiska naturalnego. Siarkowodór, jeden z głównych produktów odsiarczania ropy naftowej i gazu ziemnego, oprócz dużej szkodliwości, cechuje się także nieprzyjemnym i uciążliwym zapachem. Jedną z metod usuwania siarkowodoru, tak zwany proces Clausa, polega na utlenieniu części H_2S wprowadzanego do aparatury, do tlenku siarki(IV) i wody, a następnie reakcji powstałego SO_2 z resztą H_2S z wytworzeniem siarki elementarnej. Pierwszy etap realizowany jest poprzez spalanie mieszaniny, zawierającej stechiometryczne ilości siarkowodoru i tlenu (z uwzględnieniem wymogu, iż nie cały H_2S ma ulec reakcji), drugi jest procesem katalitycznym. Wiedząc, że gazy powstające w procesie odsiarczania ropy zawierają 70 % obj. H_2S (resztę stanowi azot) oblicz, w jakim stosunku objętościowym należy mieszać odsiarczane gazy z powietrzem, aby po pierwszym etapie procesu Clausa uzyskać mieszaninę o składzie stechiometrycznym, odpowiadającym potrzebom etapu drugiego?

Zad. 7

Z punktu widzenia ochrony środowiska, każdy z procesów technologicznych stosowanych w przemyśle powinien być tak zbilansowany, aby ilość nieprzereagowanych substratów i ilość produktów ubocznych była zminimalizowana. Pewien młody technolog stanął przed problemem, ile dm^3 kwasu azotowego(V) o stężeniu 50 % wagowych ($d = 1,31 \text{ g} \cdot \text{cm}^{-3}$) musi dodać do reaktora zawierającego 5000 m^3 roztworu amoniaku o stężeniu 20 % wagowych ($d = 0,92 \text{ g} \cdot \text{cm}^{-3}$). Ile kilogramów produktu można otrzymać w wyniku tego procesu? Jakie ma on zastosowanie (podaj dwa przykłady)?

Zad. 8

Zidentyfikuj produkty organiczne A - L. Pod jaką nazwą zwyczajową występuje polimer E.

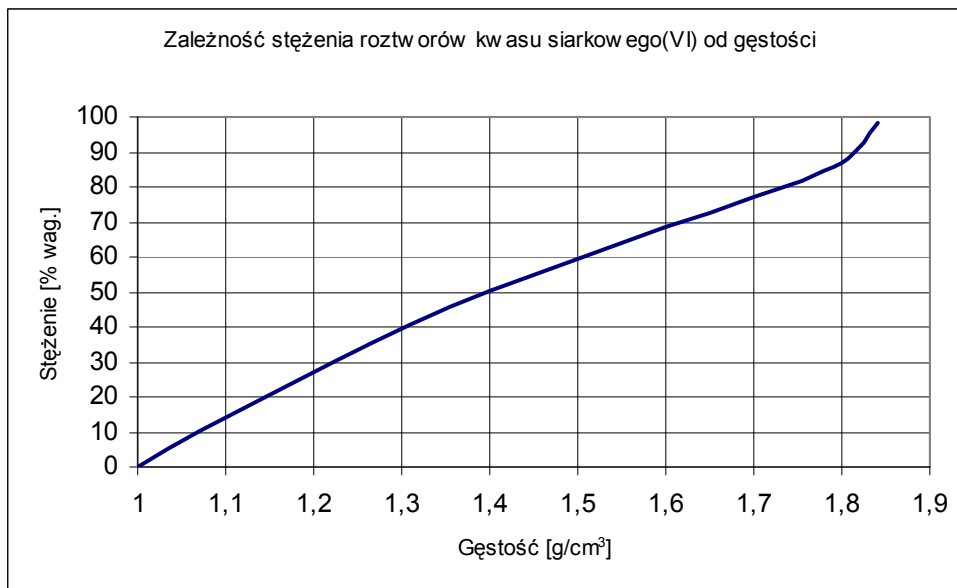
Zad. 9

Praca w laboratorium chemicznym wymaga szczególnej troski o zasady bezpieczeństwa i higieny pracy. Spełnienie norm i przestrzeganie zasad bezpiecznej pracy chemika zawsze wymaga znajomości podstawowych praw rządzących procesami i zjawiskami zachodzącymi podczas wykonywania doświadczeń chemicznych. Wyjaśnij, na czym polegają, bądź czym są spowodowane poniższe zjawiska i czynności laboratoryjne:

- W laboratorium znajdują się dwie butle stalowe o objętości 1 dm^3 . Pierwsza z nich zawiera 6 moli CO , druga taką samą ilość CO_2 . Stwierdzono, że w pierwszej z nich, w temperaturze 293 K panuje ciśnienie 14,62 MPa, w drugiej zaś, w tych samych warunkach, tylko 6 MPa. Wyjaśnij, z czego wynikają różnice w ciśnieniu.
- Dlaczego, podczas destylacji lub ogrzewania cieczy do wrzenia, w naczyniu powinna znajdować się tak zwana porcelanka wrzenna, będąca najczęściej kawałkiem nieszkliwionej porcelany?
- Dlaczego w laboratoriach sól lub potas przechowuje się pod warstwą nafty lub oleju parafinowego?

Zad. 10

Elektrolitem, stosowanym w akumulatorach ołowiowych jest kwas siarkowy(VI). Dla prawidłowego funkcjonowania akumulatora konieczne jest utrzymywanie określonego stężenia elektrolitu, przyjmuje się, że gęstość elektrolitu musi zawierać się między $1,26$ a $1,28 \text{ g}\cdot\text{cm}^{-3}$. Właściciel samochodu zmierzył gęstość elektrolitu w swoim akumulatorze i stwierdził, iż wynosi ona $1,35 \text{ g}\cdot\text{cm}^{-3}$. Oblicz, ile wody destylowanej musi on dolać do akumulatora, który zawiera $1,1 \text{ dm}^3$ elektrolitu. Wykres poniżej prezentuje zależność gęstości kwasu siarkowego(VI) od stężenia. Wszystkie dane dotyczą tej samej temperatury.

- Zad. 1   3 pkt
- Zad. 2   4 pkt
- Zad. 3   6 pkt.
- Zad. 4   10 pkt.
- Zad. 5   6 pkt.
- Zad. 6   4 pkt.
- Zad. 7   4 pkt.
- Zad. 8   5 pkt.
- Zad. 9   8 pkt.
- Zad. 10   4 pkt.